

بسمه تعالی

آئین نامه مقررات بهداشتی مراکز و مؤسسات کرایه ظروف

در اجرای تبصره ۳ قانون اصلاح ماده ۱۳ قانون مواد خوردنی، آشامیدنی، آرایشی و بهداشتی مصوب آذر ماه ۱۳۷۹ مجلس محترم شورای اسلامی و بند ۱۵ از ماده ۹۵ آئین نامه اجرائی قانون مذکور، بدینوسیله ضوابط بهداشتی و فنی مؤسسات کرایه ظروف تحت عنوان «**آئین نامه مقررات بهداشتی مراکز و مؤسسات کرایه ظروف**» مشتمل بر ۴۴ ماده و ۱۲ تبصره و ۱۵ بند بشرح ذیل تصویب می شود.

ماده ۱- متصدیان و کلیه کارگران و کارکنانی که در مؤسسات و مراکز کرایه ظروف و وسایط نقلیه حمل و نقل ظروف اشتغال دارند موظفند دوره ویژه بهداشت عمومی را گذرانده و گواهینامه لازم را دریافت دارند.

ماده ۲- متصدیان و کلیه کارگران و کارکنانی که در مراکز کرایه ظروف و وسایط نقلیه حمل و نقل ظروف اشتغال دارند موظفند کارت معاینه پزشکی لازم را کسب و در اختیار داشته باشند و هنگام مراجعه بازرسین بهداشت ارائه نمایند.

تبصره: مدت اعتبار کارت معاینه پزشکی حداکثر یکسال می باشد.

ماده ۳- متصدیان و کارگران و کارکنانی که در مؤسسات و مراکز کرایه ظروف و وسایط نقلیه حمل و نقل ظروف اشتغال دارند موظفند رعایت کامل بهداشت فردی و نظافت عمومی محل کار خود را نموده و به دستوراتی که از طرف بازرسین بهداشت داده می شود عمل نمایند.

ماده ۴- کلیه کارکنانی که در این مؤسسات و مراکز و وسایط حمل و نقل ظروف اشتغال دارند باید ملبس به لباس کار و روپوش تمیز و به رنگ روشن باشند.

ماده ۵- متصدیان مؤسسات و مراکز کرایه ظروف موظفند برای هر یک از کارکنان خود جایگاه محفوظ و مناسبی بمنظور حفظ لباس و سایر وسایل مورد نیاز در محل کار تهیه نمایند.

ماده ۶- متصدیان مؤسسات و مراکز کرایه ظروف موظفند از ورود و دخالت افراد متفرقه بداخل انبار محل نگهداری و شستشو و وسایط نقلیه حمل و نقل ظروف جلوگیری نمایند.

ماده ۷- هر کارگر موظف به داشتن وسایل نظافت اختصاصی می باشد که موسسه در اختیار وی قرار می دهد.

ماده ۸- جعبه کمک های اولیه با مواد و وسایل مورد نیاز باید در موسسه موجود و در محل مناسب

ماده ۹- استعمال دخانیات توسط متصدیان و کارگران شاغل در این مراکز در حین کار ممنوع است.

ماده ۱۰- کف ساختمان باید دارای شرایط زیر باشد.

الف- از جنس مقاوم، صاف، بدون درز و شکاف و قابل شستشو باشد.

ب- دارای کف شور به تعدادی مورد نیاز، مجهز به شتر گلو بوده و نصب توری ریز روی آن الزامیست.

ت- دارای شیب مناسب بطرف کف شور فاضلابرو باشد.

ماده ۱۱- ساختمان دیوار از کف تا سقف از مصالح مقاوم بوده و طوری باشد که از ورود حشرات و جوندگان جلوگیری بعمل آورد و سطح آنها صاف، بدون درز و شکاف و به رنگ روشن باشد.

ماده ۱۲- پوشش بدنه دیواری دفتر مؤسسه کرایه ظروف از کف تا زیرسقف باید صاف، بدون فرورفتگی و شکاف و به رنگ روشن قابل شستشو باشد.

ماده ۱۳- پوشش بدنه محل نگهداری و شستشوی ظروف از کف تا زیر سقف کاشی، سنگ و یا سرامیک باشد.

تبصره ۱: چنانچه محل دفتر از محل نگهداری و شستشوی ظروف جدا نشده باشد باید پوشش کلیه دیوارها از کف تا زیر سقف کاشی، سنگ یا سرامیک باشد.

تبصره ۲: حجم و فضای دفتر کار، محل نگهداری و شستشوی ظروف باید متناسب با نیاز و احتیاجات مؤسسه باشد.

ماده ۱۴- سقف ساختمان باید صاف، مسطح، بدون ترک خوردگی و درز و شکاف و همیشه تمیز باشد.
تبصره: پوشش سقف محل های شستشوی ظروف باید از جنس قابل شستشو و به رنگ روشن باشد.

ماده ۱۵- وضع درها و پنجره ها باید دارای شرایط زیر باشد :

الف - درها و پنجره ها از جنس مقاوم، سالم و بدون ترک خوردگی و شکستگی و زنگ زدگی و همچنین قابل شستشو و همیشه تمیز باشد.

ب - پنجره باز شو باید مجهز به توری سالم و مناسب باشد به نحوی که از ورود حشرات بداخل مؤسسه جلوگیری نماید.

ج - درهای مشرف به فضای باز باید مجهز به توری سالم و مناسب و همچنین فنردار باشد بطوریکه از ورود حشرات و جوندگان و سایر حیوانات جلوگیری نماید.

ماده ۱۶- انبار نگهداری ظروف باید قابل تمیز کردن بوده و وضع داخلی آن مطابق با شرایط مندرج در مواد ۱۰ لغایت ۱۵ این آئین نامه و حجم و فضای آن متناسب با نیاز و احتیاجات مؤسسه باشد.

تبصره ۱: پالت گذاری و قفسه بندی در انبار به نحو مطلوب و مناسب باشد.

تبصره ۲: انبار باید به نحو مطلوب تهویه و میزان حرارت و رطوبت آن در فصول مختلف

ماده ۱۷- آب مصرفی باید سالم و بهداشتی و مورد تأیید مقامات بهداشتی باشد.

ماده ۱۸- وضع و تعداد دستشوئی ها باید بهداشتی و متناسب باشد.

تبصره : دستشوئی باید مجهز به صابون (ترجیحاً صابون مایع) و خشک کن مناسب و بهداشتی بوده و پوشش بدنه دیوارهای دستشوئی باید از کف تا زیر سقف با کاشی، سرامیک یا سنگ صاف و صیقلی باشد.

ماده ۱۹- مؤسسه کرایه ظروف باید دارای محل مخصوص شستشو و ضدعفونی و خشک کردن ظروف با ظرفیت کافی و متناسب با حجم کار و ظروف مؤسسه باشد.

ماده ۲۰- ظروف باید در ظرفشوئی حداقل دو مرحله‌ای (شستشو - آبکشی) یا توسط دستگاههای اتوماتیک شسته شود.

تبصره ۱: تعداد و ظرفیت ظرفشوئی‌ها باید متناسب با تعداد ظروف و حجم کار مؤسسه باشد.

تبصره ۲: هر لگن یا هر واحد ظرفشوئی باید مجهز به آب گرم و سرد باشد.

تبصره ۳: در صورت نداشتن ماشین ظرفشوئی، ظروف پس از شستشو در محل مناسب (قفسه مجهز به آبچکان) و بدون استفاده از پارچه و حوله و امثال آنها خشک و سپس در قفسه مخصوص ظروف نگهداری شود.

ماده ۲۱- قفسه و ویتترین نگهداری ظروف باید قابل نظافت بوده و حتی الامکان مجهز به در و شیشه سالم و همیشه تمیز بوده و فاصله کف آنها از سطح زمین حدود ۲۰ سانتیمتر باشد.

تبصره : قرار دادن ظروف نشسته در قفسه و کنار ظروف تمیز و شسته ممنوع است و باید از این کار خودداری گردد.

ماده ۲۲- پیش‌خوان و میز کار باید سالم و سطح آن از جنس قابل شستشو باشد.

ماده ۲۳- تهویه مناسب باید به نحوی صورت گیرد که همیشه هوای داخل مکان سالم، تازه، کافی و عاری از بو باشد.

ماده ۲۴- شدت روشنائی نور طبیعی یا مصنوعی در محل شستشوی ظروف ۱۰۰ تا ۲۰۰ لوکس، محل نگهداری ظروف حداقل ۱۰۰ لوکس باشد.

ماده ۲۵- برای جلوگیری از حریق و انفجار و سایر خطرات احتمالی باید پیش‌بینی‌های لازم بعمل آید.

ماده ۲۶- مؤسسه باید دارای

ماده ۲۷- مواد زائد مؤسسه باید همواره بطریقه کاملاً بهداشتی جمع‌آوری، نگهداری موقت، حمل و نقل و دفع گردد بطوریکه اقدامات آنها مورد تأیید مقامات بهداشتی باشد.

ماده ۲۸- زباله‌دان درپوش‌دار، زنگ‌نزن، قابل شستشو، قابل حمل و با حجم مناسب و به تعداد کافی در مؤسسه موجود باشد.

تبصره : زباله‌دان باید مجهز به کیسه زباله و در محل مناسبی قرار گرفته و اطراف آن همواره تمیز باشد.

ماده ۲۹- مگس، پشه و سایر حشرات، سگ، گربه، موش و سایر حیوانات بهیچوجه نباید در داخل
امکنه مشاهده شوند.

ماده ۳۰- نقشه ساختمان مؤسسه یا مرکز به منظور انطباق با موازین بهداشتی قبل از اجرا باید به
تصویب مقامات مسئول برسد.

ماده ۳۱- نگهداری هرگونه وسایل اضافی، مستهلک و مستعمل غیر قابل مصرف و ضایعات مواد غذائی
در مؤسسه ممنوع است.

ماده ۳۲- طبخ و عرضه هر نوع مواد غذائی توسط مؤسسه ممنوع است.

ماده ۳۳- ظروفی که مؤسسه کرایه می‌دهد باید دارای شرایط زیر باشد:

- ۱- ظروف شکستنی باید تمیز و سالم و بدون ترک خوردگی و لب‌پریدگی باشد.
- ۲- وسایل و ظروف فلزی باید از جنس قابل قبول، سالم، صاف و بدون زنگ‌زدگی، فرسودگی
و فرورفتگی باشد.

۳- وسایل و ظروف غذا باید پس از هر بار مصرف طبق ماده ۲۰ این آئین‌نامه شستشو، تمیز
و بر حسب ضرورت ضدعفونی گردیده و در ویتترین یا گنجه مخصوص که محفوظ باشد
نگهداری شود.

۴- سیخ‌های کباب باید از جنس استیل ضد زنگ یا آلومینیوم باشد.

ماده ۳۴- استفاده از ظروف و وسایل مشروحه زیر ممنوع می‌باشد.

- ۱- دیگ و ظروف مسی اعم از اینکه سفید کاری شده یا نشده باشد.
- ۲- گوشت کوب و قاشق چوبی و سربی
- ۳- قندان بدون در پوش مناسب
- ۴- ظروف فاقد در ثابت و مخصوص برای عرضه موادی از قبیل نمک، فلفل، سماق، شکر و
امثال آنها

۵- هر نوع ظروف و ابزاریکه توسط وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی غیر مجاز
شناخته و آگهی می‌شود.

ماده ۳۵- جنس و مشخصات ظروف باید مورد تأیید وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی باشد.

ماده ۳۶- ظروف یکبار مصرف مورد عرضه باید مورد تأیید وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
بوده و از مواد مجاز و تجزیه‌پذیر، نو (غیر بازیافتی)، مرغوب، مقاوم در مقابل حرارت بر حسب نوع
استفاده ساخته شده و همواره تمیز و سالم باشد.

ماده ۳۷- استفاده از مواد غیر استاندارد از جمله کاغذهای بازیافتی و کاغذهائیکه تمیز نباشند و غیره
جهت پیچیدن و بسته‌بندی ظروف نظیر قاشق، چنگال، کارد و امثال آنها ممنوع است.

ماده ۳۸- چراغهای توری روشنایی و هر نوع وسیله دیگری که این مؤسسات در اختیار مشتریان قرار می‌دهند باید از شرایط ایمنی کامل برخوردار باشند.

ماده ۳۹- فرشها و موکتهای مورد استفاده باید سالم و عاری از گردوغبار و همواره تمیز باشد.

ماده ۴۰- میزهای مورد استفاده باید سالم، فاقد ترک و شکستگی و درز، فرسودگی و رنگرفتگی و سطح آن صاف، تمیز، سالم و روکش آنها از جنس قابل شستشو و به رنگ روشن باشد.

ماده ۴۱- سفره‌ها و رومیزی‌های پارچه‌ای و پلاستیکی مورد استفاده باید سالم، بدون رنگرفتگی و پارگی بوده و بعد از هر بار مصرف شستشو و گندزدائی شود و همواره تمیز باشد.

ماده ۴۲- صندلیها و نیمکتهای مورد استفاده باید سالم، فاقد پارگی، رنگرفتگی، فرسودگی و شکستگی بوده و باید همواره سالم و تمیز باشد.

ماده ۴۳- برای حمل و نقل و جابجائی ظروف باید از وسائط نقلیه مخصوص و مجهز به اطاقک محفوظ و مناسب، تمیز و بهداشتی، که مورد تأیید وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی باشد استفاده شود.

ماده ۴۴- استفاده از صندوق‌های چوبی و کارتنهای مقوایی و امثالهم جهت بسته‌بندی و حمل و نقل ظروف ممنوع است و جهت حمل و نقل و جابجائی ظروف باید از سبدهای پلاستیکی یا جعبه‌های قابل شستشو و ضدعفونی استفاده شود.

وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
معاونت سلامت
مرکز سلامت محیط و کار

بسته خدمتی بهداشت محیط در رابطه با برنامه‌های مبارزه با بندپایان و جوندگان در
بلایای طبیعی

تهیه و تدوین :

مهرداد ضربابی

کارشناس ارشد حشره شناسی پزشکی و مبارزه با ناقلین

۱۳۸۵

مرحله پیشگری

همکاری و هماهنگی با بخشهای دانشگاهی در جهت جمع‌آوری اطلاعات مبنایی در خصوص حشرات و جوندگان شایع در مناطق پر خطر، وضعیت اپیدمیولوژیک بیماریهای شایع منتقله توسط حشرات و جوندگان در هر منطقه.

این همکاری می‌تواند از طریق عقد قراردادهای همکاری میان واحدهای بهداشتی مستقر در مناطق پر خطر با بخشهای دانشگاهی در جهت بدست آوردن اطلاعات مورد نیاز در خصوص :

- گونه حشرات و جوندگان موجود در منطقه
- شناسایی گونه‌های ناقل موجود در منطقه
- پراکندگی فصلی و جغرافیایی و دینامیک جمعیتی هر کدام از گونه‌های شایع
- رفتار شناسی اعم از ترجیح میزبانی، رفتار پروازی و استراحت و غیره بر حسب نوع آفت یا ناقل
- شناسایی محل‌های نشو و نما و عوامل مساعد کننده نشو و نمای آنان
- وضعیت اپیدمیولوژیک بیماریهای قابل انتقال توسط بندپایان در منطقه
- وضعیت حساسیت بندپایان و جوندگان به آفت‌کشیهای مورد استفاده احتمالی

همکاری و هماهنگی با شهرداریها، فرمانداریها و استانداریها در جهت تأمین ابزار و وسایل مورد نیاز بهسازی محیط با هدف کنترل محیطی حشرات و جوندگان.

حتی اگر مناسبترین پاسخ فوری به طغیان ناقلان و آفات روش کنترل شیمیایی باشد، سمپاشی ابقایی عموماً توصیه نمی‌گردد مگر آنکه هیچ روش پایدارتر جایگزین دیگری وجود نداشته باشد. شیوه ای همچون مدیریت محیط زیست که اثرات طولانی مدت تری نیز دارد موجب ایجاد محیطی سالمتر و کاهش مخاطرات احتمالی برای جمعیت تحت تاثیر می‌گردد. به این منظور باید هماهنگی لازم با شهرداریها، فرمانداریها و استانداریها به عمل آید تا وسایل و امکانات لازم برای اقدام به بهسازی محیط هماهنگ با سیاستهای کلی کنترل ناقلان به عمل آید.

همکاری و هماهنگی با وسایل ارتباط جمعی با هدف آمدگی جهت پخش پیامهای بهداشتی مرتبط با مبارزه با حشرات و جوندگان

از آنجایی که مردم جزء مهمی در همه برنامه های مبارزه با ناقلین هستند و آموزش آنان در مفهوم آموزش بهداشت از جمله اساسیترین روشهای مبارزه با بیماریهاست و با توجه به آنکه بخش

عمده ای از برنامه های مبارزه مبتنی بر عملکرد صحیح افراد تحت تأثیر است ارائه آموزشهای مناسب در هنگام بروز بحران حائز کمال اهمیت خواهد بود بدین لحاظ باید در چارچوب هماهنگی با وسایل ارتباط جمعی بخصوص صدا و سیما هماهنگیهای لازم در خصوص پیامهای بهداشتی مرتبط با مسائل حشرات و جوندگان در کنار سایر پیامهای بهداشتی صورت گیرد.

تهیه استانداردهای مورد نیاز برنامه های آموزشی کارکنان و تکنسینهای کنترل ناقلین

آموزش مناسب به پرسنلی که در هنگام بروز بحران احتمالی در برنامه های مبارزه مشارکت خواهند کرد از اهمیت خاصی برخوردار است. یک اقدام به موقع و مناسب می تواند به مراتب بیشتر چند اقدام بی موقع و نامناسب مشکلات را مرتفع و دغدغه مسئولان امر را کاهش دهد. به این منظور آموزشهای ارائه شده باید از استانداردهای خاصی تبعیت نمایند و منطبق با نیازهای احتمالی در هنگام بروز بلا باشند. آموزشهای ارائه شده در دو بخش قابل بررسی است:

۱- آموزشهای ارائه شده در خصوص روشهای مختلف مبارزه با ناقلین در زمان تشکیل تیمهای کنترل ناقلین و آفات قبل از بروز بلا

۲- آموزشهای ارائه شده در زمان اعزام تیمها به محل آسیب دیده در اثر بروز بلا

آموزشهای ارائه شده در هنگام تشکیل تیمهای کنترل ناقلین و آفات در هنگام بروز بلا باید دارای سطح بندی بوده و این سطح بندی بر اساس توزیع مسئوليتها صورت گیرد به عنوان مثال آموزش بیولوژی ناقل برای کارگران سمپاش اهمیت چندانی نداشته و اساساً به کار نیز نمی آید در حالی که ارائه این آموزشها به مسئولان تیمها و اکیپهای مبارزه با ناقلین و آفات از اهمیت بسیاری برخوردار است و در واقع مسئول تیمی که از بیولوژی ناقلی که باید با آن مبارزه نماید اطلاعی نداشته باشد در هنگام کار دچار مشکل شده و از ارائه اقدامی موثر عاجز خواهد بود. همچنین آموزشهای ارائه شده در این مرحله باید به گونه ای باشد که در هنگام اعزام تیمهای مبارزه تنها توجیحی کوتاه مدت برای آشنایی اعضای تیم با منطقه تحت تاثیر کفایت نماید. ضمن اینکه حجمی متناسب با نیاز تیمها داشته و از ارائه آموزشهایی که ضرورت ندارد اجتناب گردد.

تهیه برنامه جامع کنترل ناقلین و منطبق نمودن برنامه های کنترل ناقلین در شرایط عادی با مشکلات قابل پیش بینی در هنگام بروز بلا

برنامه جامع عملیاتی کنترل ناقلین در هنگام بروز بلا یا در سطح استانی تهیه می شود و به عنوان چارچوبی برای تهیه برنامه های عملیاتی در سطح واحدهای کوچکتر تقسیمات کشوری باید مورد استفاده قرار گیرد. این برنامه باید نگاهی کلی به مسئله کنترل ناقلین داشته و هدفی مشخص در بر

داشته باشد برنامه باید به گونه ای طراحی شده باشد که کلیه برنامه های کنترل ناقلین در شرایط عادی را در بر بگیرد. در این برنامه اقدامات مدیریت محیط زیست در اولویت بوده و در صورتی که روش دیگری برای کنترل ناقلین متصور نباشد برنامه های کنترل های شیمیایی را مد نظر قرار می دهد. همچنین برنامه های کنترل ناقلین در شرایط عادی را باید به سمتی سوق دهد که شرایط نامساعد بروز بلا را نیز لحاظ کرده باشند. به این معنا که این برنامه برای شرایط عادی به گونه ای تنظیم می گردد که از بروز مشکلات ناشی از بندپایان و جوندگان در شرایط اضطراری تا حد امکان جلوگیری نماید.

همکاری در جهت تدوین استانداردهای لازم برای انتخاب محل احداث اردوگاههای اسکان با توجه به حداکثر کاهش تماس انسان با ناقلین

از جمله مشکلات موجود در هنگام بروز جابجایی جمعیت ساکن در منطقه مصیبت زده و اسکان آنهاست. در زمان تنظیم استانداردهای کشوری برای انتخاب محلی برای اسکان مصیبت زدگان یکی از آیتمهای محیطی که باید در نظر گرفته شود حداکثر کاهش تماس انسان با بندپایان و جوندگان است.

لحاظ نمودن مسائل مرتبط با کنترل ناقلین در طراحی نیازمندیهای مناطق مختلف در تامین آب آشامیدنی، دفع زباله و فاضلاب، دفع فضولات و خدمات بهداشتی

از جمله مسائلی که در برنامه های بهداشت محیط در مرحله پیشگیری مد نظر قرار می گیرد طراحی نیازمندیهای مناطق مختلف در تامین آب آشامیدنی، دفع زباله، دفع فضولات و خدمات بهداشتی است. طراحی سیستمهای تامین آب آشامیدنی، دفع زباله، دفع فاضلاب، دفع فضولات و همچنین ارائه خدمات بهداشتی در هنگام بروز بلا باید به گونه ای انجام شود که مسائل مبتلا به آن مناطق از نظر بندپایان و جوندگان را مد نظر قرار داده باشد. گونه های ناقل غالب در منطقه از نظر نوع و محل های مناسب نشو و نما در طراحی این سیستمها باید مورد توجه قرار گیرد به این معنا که احداث این سیستمها نباید منجر به گسترش مشکلات ناشی از بندپایان و جوندگان در منطقه مصیبت زده شده و نهایتا طغیان بیماریها و افزایش جمعیت بندپایان مزاحم را موجب شود.

پیش بینی منابع مالی اضطراری برای اجرای برنامه های مبارزه با حشرات و جوندگان در هنگام بروز بلا

به هنگام تنظیم بودجه سالانه برای برنامه های بهداشت محیط باید بودجه های لازم برای اجرای برنامه های مبارزه با بندپایان و جوندگان در زمان بروز بلا در نظر گرفته شده باشد. بر آورد بودجه باید با توجه به وضعیت منطقه از نظر وجود بیماریهای قابل انتقال توسط بندپایان و حجم پروژه های مورد نیاز مدیریت محیط زیست انجام گیرد.

مرحله آمادگی

ارزیابی خطرات موجود در هنگام بروز بلا در هر منطقه از نظر مشکلات ناشی از حشرات و جوندگان

با توجه به اطلاعات حاصل از اجرای پروژه های مشترک با دانشگاهها در خصوص جمع آوری اطلاعات مبنایی از حشرات و جوندگان شایع در مناطق پرخطر و وضعیت اپیدمیولوژیک بیماریهای شایع منطقه توسط حشرات و جوندگان در هر منطقه باید یک ارزیابی خطر از بیماریهای قابل انتقال توسط بندپایان و مزاحمت های ناشی از آنها در هنگام بروز بلای احتمالی به انجام برسد. خطر حاصل از یک بیماری قابل انتقال توسط بندپایان تابعی از وجود ناقل، پری والانس بیماری و حساسیت جمعیت در معرض تاثیر است به منظور مدیریت صحیح محیط با هدف کنترل بیماریها و مزاحمت های ناشی از بندپایان در هنگام بروز بلا ارزیابی این سه فاکتور حائز اهمیت است.

ارزیابی و تامین نیازهای احتمالی برای مبارزه با حشرات و جوندگان شامل سموم مورد نیاز، دستگاههای سمپاش مورد نیاز، فرمولاسیونهای سموم مورد نیاز، مواد و وسایل مورد نیاز جهت حفاظت فردی نظیر رپلنتهای مناسب، پشه بندهای آغشته، چادر و لباسهای مناسب، کیت های صحرایی تعیین سطح مقاومت حشرات و جوندگان به سموم، مواد آموزشی این نیازها باید بر اساس مشکلات موجود در منطقه و ارزیابی های انجام شده که مشکلات احتمالی ناشی از بروز بلا پیش بینی و تامین گردد. کنترل بندپایان بطور کلی در دو بخش می تواند مورد توجه قرار گیرد:

– کنترل بیماریهای قابل انتقال توسط بندپایان

– کنترل بندپایان مزاحم

کنترل بیماریهای قابل انتقال توسط بندپایان می تواند به طرق مختلف صورت گیرد:

۱– تشخیص و درمان بیماریها

۲– کنترل ناقلین

۳– بهداشت محیط

حفاظت فردی

کنترل بندپایان مزاحم در شرایط اضطراری از اولویت مهمی برخوردار نیست بدین لحاظ کاربرد سموم در مبارزه با این قبیل بندپایان بندرت توجه پذیر خواهد بود. شیوه هایی که در این مورد مورد استفاده قرار می گیرد شامل ارتقای وضعیت محیط بر اساس اولویت زیر خواهد بود:

۱– شناسایی عامل موجد مزاحمت

۲_ بهداشت محیط

۳_ حفاظت فردی

کلیه امکانات باید با توجه به روشهای فوق تامین گردد. تامین امکانات باید بر اساس فهرستی از نیازمندیها قبل از وقوع بلا و پس از آن صورت گیرد. ارزیابی نیازها را باید با توجه به ظرفیتهای محلی و منابع اضافی خارجی مورد نیاز برای پاسخ به شرایط پیش بینی نشده به انجام رساند.

تهیه طرح عملیاتی مبارزه با حشرات و جوندگان در هر منطقه با توجه به بیونومی و گونه ناقل شایع در آن منطقه و نوع بلا

طرح عملیاتی مبارزه با بندپایان و جوندگان باید با توجه به طرح عملیاتی ملی تدوین گردد. در برنامه های عملیاتی کنترل ناقلین در شرایط اضطراری باید اطلاعات زیر را به روز در دسترس مسئولان امر قرار داشته باشد:

۱_ وضعیت کلیه تجهیزات، کمکها و فعالیتهای مورد نیاز برای انجام پایش، ارزیابی و فعالیتهای کنترلی از جمله:

۱_۱: نقشه پراکندگی مناطق در معرض خطر انتقال بیماری که در آن اندازه جمعیت ناقل مشخص شده باشد به علاوه مشخص نماید که محل نشو و نما لاروی ناقل کجاست و جمعیت میزبانان واسط بالقوه بیماری در کجا ساکن است.

۱_۲: پراکندگی تمام موارد ابتلا به بیماریهای قابل انتقال توسط بندپایان چه بومی و چه وارده به منطقه

۱_۳: نقشه مراحل توسعه برنامه های مبارزه با ناقلین در سطح منطقه

۱_۴: اندکسهای جمعیتی گونه های مهم بندپایان و جوندگان موجود در منطقه

۱_۵: نموداری از تغییرات ماهیانه جمعیت ناقلین در طول یکسال و منطبق با تغییرات بارش و درجه حرارت

۱_۶: نموداری از تغییراتی که در طول سال در انسیدانس بیماریهای با منشا بندپایان و جوندگان رخ می دهد.

۲_ فهرستی از حشره کشها و وسایط نقلیه و دیگر انواع تجهیزات و فهرستی از افراد و بودجه های مختلف در دسترس:

۲_۱: ریز اقلام مورد نیاز برای هر یک از برنامه های کنترل بندپایان و جوندگان

۲_۲: فهرستی از برنامه های مرتبط و مشابهی که در دیگر وزارتخانه ها مثل وزارت جهاد و کشاورزی و دفاع تدوین گردیده است و همچنین فهرستی از تجهیزات و حشره کشهایی که در اختیار دارند و می توانند در صورت لزوم برای کاربردهای بهداشتی مورد استفاده قرار گیرند.

۳-۲: فهرستی از شرکتهای خصوصی که دارای دستگاههای مه پوش سرد و دیگر تجهیزات کاربرد آفت کشها هستند.

۴-۲: فهرستی از اسامی و شماره های تماس با افراد دست اندر کار در وزارت بهداشت و دیگر وزارتخانه ها و همچنین شرکتهای تهیه و یا تولید کننده سموم و تجهیزات سمپاشی و نمایندگان گیاهی سازمان بین المللی

۳- وضعیت حمل و نقل و ارتباطات و هر نوع نقشه یا گزارشی که ممکن است بتواند در انواع مختلف پیمایشها بکار آید از جمله:

۳-۱: نقشه خیابانهای شهرها و شهرکهای و نقشه راههای تقسیمات بزرگتر سیاسی

۳-۲: نقشه های جغرافیایی و توپو گرافیک

۳-۳: عکسهای هوایی از مناطقی که دارای بالاترین احتمال خطر بیماریهای قابل انتقال توسط بندپایان هستند

۳-۴: نقشه پراکندگی محصولات کشاورزی

۳-۵: راهنمای تلفن، برنامه پرواز خطوط هوایی و رادیوهای محلی

۴- نحوه معمول در خواست کمکهای بینالمللی و بین سازمانی و فهرستی از سازمانهای دخیل در امر کمک رسانی

مشخص کردن سلسله مراتب مسئولیتها در برنامه کنترل حشرات و جوندگان و تعیین تیمهای ضربتی مبارزه

در این مرحله باید مشخص گردد که هرکس مسئول چه کاری است، از که باید دستور بگیرد و بر کار چه کسی باید نظارت داشته باشد و پس از مشخص شدن آن باید هر فرد برنامه ای از اقداماتی که باید به انجام برساند در اختیار داشته باشد. همچنین در این مرحله تیمهای مبارزه باید تشکیل شده و در این تیمها نیز سلسله مراتب مسئولیتها باید مشخص گردد تا بر اساس آن آموزشهای مورد نیاز به هر فرد بسته به سطح مسئولیت ارائه داده شود.

آموزش پرسنل و تکنسینهای کنترل ناقلین با توجه به استانداردهای تهیه شده در این خصوص

در این مرحله پرسنل تیمهای ضربتی مبارزه با بندپایان و جوندگان باید با توجه به استانداردهای تدوین شده در این خصوص آموزشهای لازم را دریافت دارند. آموزشهای ارائه شده باید در چارچوب و حیطه وظایف تعیین شده برای هر فرد بوده و از ارائه آموزشهای غیر مرتبط به آنها اجتناب گردد. در این خصوص لازم است بسته های آموزشی مناسبی تدوین و در اختیار آنان قرار گیرد ضمن اینکه در

طراحی برنامه های آموزشی پرسنل در گیر برنامه باید زمانبندی شرکت در برنامه های باز آموزی در نظر گرفته شده و برنامه های مدونی در این خصوص تدوین گردد.

مقایسه منابع موجود برای مبارزه با حشرات و جوندگان با نیازها

در این مرحله باید مقایسه نیازها با منابع پرداخت. اگر این مقایسه به صورت جدول بندی شده انجام گیرد بسیار سودمند خواهد بود. به منظور طراحی سیستم مدیریت منابع انسانی توجه به شیفت بندی و در نظر گرفتن زمان استراحت افراد دست اندر کار بسیار ضروری است.

شناسایی محلهایی که ممکن است نیاز به اقدام سریع و شدید برای کنترل حشرات و جوندگان داشته باشند

همیشه مناطقی وجود دارند که پس از بروز بلایا نیازمند اقدامی سریعتر و پرقدرت تر هستند و یا نیازمند اجرای برنامه های پایش دقیقتری می باشند این مناطق باید شناسایی شده و اطلاعات لازم در مورد آنها در دسترس قرار داشته باشند ضمن اینکه در تدوین طرح عملیاتی باید توجه خاصی به این مناطق مبذول گردد.

ارائه آموزشهای مورد نیاز به مردم با هدف ارتقای آگاهی آنان از روشهای حفاظت فردی و خطرات بهداشتی ناشی از حشرات و جوندگان

همانگونه که قبلاً نیز گفته شد مردم به عنوان جزء اصلی و اساسی هر برنامه کنترل ناقلین باید آموزشهای لازم را در خصوص طرز رفتار در هنگام بروز بحران دریافت نمایند. این آموزشها قاعداً شامل موضوعات متنوعی است که نحوه مقابله با مشکلات ناشی از بندپایان و جوندگان یکی از آنهاست. به این منظور و در جهت ارائه آموزشهای مناسب می توان از کلیه وسایل آموزشی روتین مورد استفاده در برنامه های آموزش بهداشت استفاده نمود. برای ایجاد نگرشهای بهداشتی در مردم در این زمینه می توان از انواع وسایل آموزشی مرسوم استفاده نمود ضمن اینکه ارائه آموزشها از طریق رادیو چه قبل از بروز بلا و چه بعد از آن تاثیر قابل ملاحظه ای خواهد داشت. مواد آموزشی در این خصوص همیشه باید در دسترس بوده و دائماً به روز باشد. ارزیابی کارائی مواد آموزشی تهیه شده در زمان اجرای مانور و تصحیح مشکلات موجود در آنها می تواند در افزایش تاثیر و کارائی آنها بسیار سودمند باشد.

همکاری در جهت انتخاب مکان مناسب برای احداث اردوگاههای اسکان مردم مصیبت زده و دفع زباله با توجه به استانداردهای موجود در خصوص حداکثر کاهش تماس مردم با حشرات و جوندگان

هدف برنامه های مبارزه با آفات و ناقلین در زمان بروز بلایا کم کردن تماس مردم با این عوامل است. انتخاب صحیح محلی برای اسکان مردم مصیبت زده در کاهش شانس تماس مردم با عوامل ناقل بیماری و بندپایان مزاحم و جوندگان اهمیت بسیاری دارد. در هنگام انتخاب چنین محلی باید به این مسئله به عنوان فاکتوری کلیدی (کاهش میزان تماس مردم با ناقلان و بندپایان مزاحم و جوندگان) توجه نمود به عنوان مثال برای جلوگیری از تماس ناقلان بیماری مالاریا با مردم باید اردوگاه اسکان موقت مردم مصیبت زده را در فاصله ۱ تا ۲ کیلومتری از زیستگاه بزرگ لاروی در خلاف جهت باد و در هر مکان ممکن که منبع آب مورد نیاز مردم یافت شود احداث نمود. همچنین در طراحی و احداث امکانات زیربنایی نظیر سیستم دفع زباله، فاضلاب، توالت های بهداشتی و از این قبیل باید این نکته را مد نظر داشت که سیستم طراحی شده به گونه ای باشد که موجب نشو و نمای حشرات و بندپایان و جوندگان در محل و در نتیجه افزایش احتمال تماس مردم با آنها نشود.

ارزیابی مجدد اولویتهای مبارزه با حشرات و جوندگان در صورت وقوع بلا و به روز نمودن آنها
از آنجایی که با گذشت زمان برنامه مبارزه در یک مکان ممکن است دچار تحول و تغییر شود باید اولویتهای تعیین شده هر از چند گاه مورد بازبینی قرار گرفته و به روز در آیند.

نهایی نمودن طرح عملیاتی مبارزه با حشرات و جوندگان
طرح تهیه شده باید قبل از اجرا مورد بازبینی قرار گرفته و نقاط ضعف آن برطرف شود.

اجرای آزمایش عملیات مبارزه در خلال مانورهای بهداشت محیطی
طراحی برنامه های مبارزه بالذات تجربه آموزشی سودمندی است. با گذشت زمان رفته رفته آشنایی با مشکل و طرح عملیاتی مقابله با آن به وجود خواهد آمد. طرحهای عملیاتی را باید بطور منظم مورد بازبینی قرار داده و به روز شوند ضمن اینکه باید بصورت آزمایشی به مورد اجرا در آیند تا افرادی که در اجرای طرح مشارکت دارند اطلاعات روز را بدست آورند و با تکنیکهای روز آشنا شوند تا در موقع لزوم آنها را بکار گیرند. شبیه سازی وضعیت بحرانی و به بیانی دیگر مشارکت دادن برنامه های مبارزه با بندپایان و جوندگان در مانورهای بهداشتی محیطی آمادگی برای زمان بروز بلا می تواند مشکلات و نقاط ضعف برنامه های مبارزه را مشخص کرده تا قبل از بروز بلایی واقعی برطرف گردد و تیم را در زمان اجرای عملیات در شرایط واقعی دچار مشکل نکند.

ارزیابی کارایی برنامه های مبارزه

در هنگام اجرای برنامه در شرایط واقعی باید میزان کارآیی برنامه را ارزیابی نموده و ثبت نمود تا درسهای گرفته شده از اجرای برنامه در شرایط واقعی در ارتقای کارآیی طرحهای بعدی مورد استفاده قرار بگیرد.

مرحله مقابله

ارزیابی سریع از وضعیت موجود با هدف تعیین نوع مشکل و بزرگی آن

مشکل اصلی که مسئولان برنامه های کنترل ناقلین پس از وقوع بلایی طبیعی با آن دست به گریبان هستند ارزیابی پتانسیل ناقل، آفت یا جونده مرتبط با مشکل و تعیین منابع مورد نیاز می باشد. حجم زیادی از اطلاعات غیر موثق مربوط به مشکلات ناشی از بندپایان ممکن است توسط منابعی بغیر از منابع رسمی ارائه شود که در بسیاری از موارد غلو بوده و موجب ایجاد وحشت در میان مردم مصیبت زده خواهد شد. در صورتی که قبل از بروز بلا اطلاعات صحیح و دقیق جمع آوری شده باشد انجام ارزیابی صحیح و دقیق از شرایط پس از وقوع بلا را تسهیل نموده، موجب تصمیم گیری منطقی در چارچوب طرح عملیاتی خواهد شد. چنین اطلاعاتی موجب کمک به سازمانهای یاری رسان بین المللی در دستیابی به تصویر درستی از مشکلاتی که بلای واقع شده در بر دارد خواهد شد. هر نوعی از بلایای طبیعی موجب بروز مشکلات خاص خود در خصوص حشرات و جوندگان خواهد شد و دوره زمانی وجود مشکل در هر بلایی خاص همان خواهد بود. به عنوان مثال مشخص است که بروز بلایی مرتبط با آب موجب ایجاد محلهای نشو و نمای لاروی خواهد شد.

تهیه سر پناه مناسب برای مصیبت زدگان به طوری که برای نشو و نمای حشرات و جوندگان مناسب نباشد و با برنامه های موثر مبارزه با حشرات و جوندگان کنترل شود

از آنجا که هدف برنامه های مبارزه با بندپایان و کاهش تماس مصیبت زدگان با بندپایان و جوندگان است منطقی خواهد بود اگر در حین تهیه سرپناه برای آنها تمهیداتی در این خصوص اندیشیده شود به گونه ای که سرپناه تهیه شده علاوه بر فاکتورهای روتین بگونه ای طراحی شده باشد که حداکثر کاهش را در تماس افراد با بندپایان و جوندگان بوجود آورد. البته بهتر است در حین طراحی سرپناه های مختص هر منطقه در مرحله آمادگی این موضوع را مد نظر قرار داد. در این خصوص باید به این نکته نیز توجه شود که سر پناه تهیه شده به گونه ای باشد که در صورت نیاز به انجام اقدامات کنترلی کمترین مشکل ممکن را برای تیمهای عملیاتی بوجود آورد.

استفاده از شیوه های مناسب تامین آب، دفع زباله و فوضولات به گونه ای که مانع از نشو و نمای حشرات و جوندگان گردد

در طراحی شیوه های مورد استفاده برای جمع آوری و حمل و دفع زباله و فاضلاب، ایجاد توالتهای بهداشتی، روشهای تامین آب آشامیدنی و سایر نیازهای اساسی یک کمپ اسکان مصیبت زدگان باید کلیه نکات و مسائل مرتبط با حشرات و جوندگان با هدف حداکثر کاهش تماس انسان در نظر گرفته

شده باشد. همچنین در مرحله پس از وقوع بلا باید به اجرای دقیق طرحهای تهیه شده توجه داشت و نکات مربوطه را دائماً ارزیابی نموده در صورت لزوم تغییرات لازمه را در آن ایجاد نمود تا همخوان با مشکلات موجود در منطقه باشد.

سازماندهی اکیپهای مبارزه با حشرات و جوندگان

اکیپهای مبارزه با بندپایان و جوندگان را باید مطابق طرحهای تهیه شده بسرعت تشکیل داده و منطقه عملیاتی هر تیم را مشخص نمود. در بر آورد نیروهای مورد نیاز باید به نکاتی چون شیفت بندی زمان مناسب کار برای هر نفر و سازماندهی انجام شده برای هر تیم توجه نمود.

اجرای برنامه مبارزه با حشرات و جوندگان هماهنگ با برنامه های دیگر بهداشت محیط

برنامه های مبارزه با بند پایان و جوندگان را باید به موازات سایر برنامه های بهداشت محیط به انجام برسانید. اهمیت مبارزه با حشرات ناقل بیماری از سایر مسائل بهداشت بیشتر نیست و در مقابل از بسیاری از آنها اهمیت کمتری نیز ندارد.

پایش برنامه مبارزه با حشرات و جوندگان به منظور ایجاد سطحی از هوشیاری برای در حداقل

نگهداشتن دانسیته جمعیتی ناقلین

از آنجا که اجرای برنامه های مبارزه با ناقلین در شرایطی که کلیه فاکتورهای لازم به درستی در نظر گرفته شده باشد و یا به طور صحیحی اجرا شده باشد در کلیه مکانها و بطور مداوم لزومی ندارد ایجاد یک سیستم مناسب پایش برای ایجاد سطحی از هوشیاری به منظور در حداقل نگهداشتن دانسیته جمعیت بندپایان و جوندگان بسیار مهم خواهد بود. سیستم طراحی شده باید به گونه ای باشد که تمام سطح منطقه را پوشش دهد تا اگر در منطقه میزان جمعیت از کنترل خارج شد بلافاصله اقدامات لازم در چارچوب طرح عملیاتی در آن محل به انجام برسد.

بازسازی

ادامه پایش و ارزشیابی برنامه های مبارزه با بندپایان و جوندگان و حفظ هوشیاری به منظور مقابله با آلودگیهای مجدد به بندپایان و جوندگان

برنامه های پایش و ارزشیابی طرحهای مبارزه با بندپایان و جوندگان باید در مرحله بازسازی نیز همچنان ادامه یابد. چرا که همچنان مسئولان امر نیازمند سطح هوشیاری بالا در برابر اپیدمی بیماریها هستند. در این شرایط نیز در صورتی که فعالیت بند پایان و جوندگان در منطقه ای از کنترل خارج شده باشد باید اکیپهای مبارزه بلافاصله در چارچوب طرحهای عملیاتی وارد عمل شده و اوضاع را مجدداً تحت کنترل بگیرند.

بازسازی اماکن مسکونی، اداری، تفریحی و ... به گونه ای که کمترین احتمال نشو و نمای حشرات و جوندگان در آنها وجود داشته باشد

به هنگام تهیه طرحهای بازسازی مناطق مسکونی از جمله آیتهای اصلی مورد نظر حداکثر کاهش تماس انسان با حشرات ناقل و آفت است. طراحی منازل مسکونی، مدارس، اماکن تفریحی، اداری و ... باید به صورتی انجام شود که کمترین احتمال برای نشو و نمای حشرات و جوندگان در آنها وجود داشته باشد. ضمن اینکه در انتخاب محل برای احداث ساختمانهای جدید باید به اپیدمیولوژی بیماریهای مرتبط با بندپایان و جوندگان توجه کافی مبذول نمود.

اقدام در جهت بازسازی منابع مصرف شده و شروع اقدامات لازم به منظور پیشگیری از وقوع حوادث مشابه

از جمله اقداماتی که باید در این مرحله به انجام رساند بازسازی منابع مصرف شده و تامین نیازها بر اساس تجربیات به دست آمده خواهد بود. بازبینی طرحهای عملیاتی، اولویتها و هر آن چیزی که در گذشته پیش بینی تلقی می شد و ترمیم و اصلاح آنها بر اساس تجربیات بدست آمده از بلای قبلی موجب افزایش هرچه بیشتر کارآیی دست اندر کاران و طرحهای تهیه شده خواهد شد که نتیجتاً موجب انجام اقدامی سریعتر و دقیق تر و نهایتاً تمرکز فعالیتهای مسئولان امر بر موضوعات مهمتری خواهد شد.

